

SPEELSE SCHILDERIEN VAN HELMA PANTUS

15-04-2020 - ALEX DE VRIES

Het zelfvertrouwen om te durven zijn wie je bent

Schilderijen van Helma Pantus (Nijmegen, 1957) laten een tegenkracht in het leven zien. Ze pleegt als kunstenaar een vorm van verzet tegen opgelegde voorschriften die in de maatschappij en de kunst geldig zijn. Op de Academie voor Kunst en Vormgeving 's-Hertogenbosch, waar ze van 1975 tot 1979 studeerde, kwam ze er al gauw achter dat ze er geen zin in had om zich als kunstenaar door anderen iets te laten opleggen.

Helma Pantus studeerde niet af in Den Bosch, maar vertrok voortijdig naar Ateliers '63 (nu De Ateliers) om haar eigen weg te gaan in de schilderkunst. Figuratieve schilderkunst in een persoonlijke en intieme stijl op kleine formaten en met verwijzingen naar (kunst)historische en mythologische onderwerpen vanuit een particulier, vrouwelijk perspectief kon begin jaren tachtig op weinig waardering rekenen. Helma Pantus vindt dat er veertig jaar later nog niet veel veranderd is. Haar schilderijen nemen in de hedendaagse beeldende kunst nog altijd een bescheiden plaats in. Dat weerhoudt haar er niet van voortvarend door te schilderen.

Pin-up, 1997, olieverf op linnen, 60 x 45 cm

"In de tijd dat ik begon te schilderen", zegt Pantus, "moest je grote abstracte schilderijen maken. Iedereen in de schilderkunst was macho en ik ook. Je moest spierballen hebben en als vrouw al helemaal. Klein figuratief werk, daar kon je niet mee aankomen, dus ik maakte grote, half abstracte schilderijen waarmee ik mijn wilskracht wilde tonen. Op de Ateliers maakte ik van die Richard Tuttle-achtige dingen, met berekende vlakken met een stroom aan verfloeders erdoorheen. Ik moest eerst een tegenkracht ontwikkelen om mezelf toe te staan schilderijen te maken die ik zelf belangrijk vond."

"Dat weerhoudt haar er niet van voortvarend door te schilderen."

Helma Pantus exposeerde haar recente serie vrouwenportretten in de Academische Club van de Universiteit van Amsterdam aan de Oudezijds Achterburgwal. Vanwege de Coronacrisis is de club momenteel helaas gesloten. Het gaat om vrouwen die haar frapperen in hun verschijning en die vatbaar zijn voor zowel bewondering als medeleven. Deze betrekkelijk kleine schilderijen op verschillende formaten laten zien dat ze trouw is gebleven aan de manier van schilderen waarmee ze in 1983 de Koninklijke Subsidie voor de Vrije Schilderkunst won. "Ik was met mijn vriend Toon Noy die ik op de Academie had leren kennen in Parijs en we zaten op een bankje in een park. Daar kreeg ik een idee voor een schilderij: de torso van een vrouw in een parkje met weilig tierende planten. Ik wist meteen dat het goed was en met onder meer dat schilderij heb ik de Koninklijke Subsidie gewonnen. Toch had ik eigenlijk geen idee waarom en ik had wel een anker nodig. Als ik dat niet heb, ren ik voor mezelf weg of blokkeer ik. Ik vond dat ik moest weten waarom ik iets maakte, maar dat was niet zo. Daardoor kreeg ik het zelfvertrouwen om directe schilderijen te maken naar aanleiding van een persoonlijk verhaal. Er ontstond een hele stroom aan schilderijen. Ik deed alles wat in de schilderkunst zogenaamd niet kon. Zo liet ik me bijvoorbeeld leiden door de rococo en door schilders als Watteau en Fragonard.

"Toch had ik eigenlijk geen idee waarom en ik had wel een anker nodig"

Polderlandschap, 1992, olieverf op linnen, 24 x 30 cm

Ik relateerde wat ik deed aan de oude kunst door mezelf daar in te plaatsen. Ik baseerde me op Lucas van Leyden en voor de lichtval op de landschappen van Hendrik ten Oever. Ik kreeg het zelfvertrouwen om te durven zijn wie ik ben."

In de schilderijen uit die tijd laat Helma Pantus zien dat het bij haar niet alleen gaat om vorm en verf, maar vooral om de noodzaak om iets te zeggen. Ze zegt vooral iets over de positie die zij als vrouw inneemt in de schilderkunst door uiterst intieme wedenwaardigheden uit haar persoonlijke leven in een mythologische sfeer weer te geven. Als zij een passende vrouw schildert dan ben je als kijker de ouderling die Susanna in bad bespiedt. Kijken naar de schilderijen van Helma Pantus is betrap worden op je vooringenomenheid ten aanzien van de onderwerpen die ze aankaart. Ze vraagt je om er anders naar te kijken.

Helma Pantus: "We zijn inmiddels bijna veertig jaar verder en nog altijd voel ik me een eenling in de schilderkunst. Ik ben wel al vrij vroeg, in 1992, door Mirjam Westen voor een solotentoonstelling in Museum Arnhem gevraagd, en daar is mijn werk ook aangekocht. Ook is mijn werk opgenomen in de collecties van het Jan Cunen Museum, het Stedelijk Museum en ABN/AMRO. Er is wel waardering voor wat ik doe, maar ik heb nu pas voor het eerst in zeven jaar weer een solotentoonstelling op een plek die voor het kunstcircuit niet eens representatief is. Ik ben blij dat ik altijd trouw aan mezelf ben gebleven. Ik heb ook niet het idee: dat was toen en nu is het voorbij. Ik probeer van wat ik doe één ding te maken, ook van het leven. Oud en nieuw werk lopen door elkaar heen. Ik probeer het speelse element in mijn werk de nadruk te geven, zoals in mijn sneeuwmannen-serie. Ik maakte die schilderijen, omdat ik een vriend had, die altijd verkilde als ik iets persoonlijks vertelde. Die beetje trieste aanleiding krijgt dan een vrolijke uitwerking. Ik kan me herinneren hoe ik op de kleuterschool een schilderij maakte van Pipo de Clown en hoeveel plezier ik erin had om de stippen op zijn vlinderstrik te schilderen. Dat heb ik nog steeds."

"Ze vraagt je om er anders naar te kijken."

Angela, 2017, olieverf op linnen, 50 x 40 cm

Opvallend aan de portretten die Helma Pantus de laatste jaren schildert is dat het weliswaar regelmatig gaat om bekende mensen op het wereldtoneel (Barack Obama, Angela Merkel), maar dat die bekendheid nauwelijks iets te maken heeft met de aard van het schilderij. "Ik schilder die mensen, omdat er iets met ze is, los van hun bekendheid. Ze nemen op een bepaalde manier de last van de wereld op zich. Ik heb Obama geschilderd vanwege zijn gepijnigde blik en Mario Draghi, omdat hij als de voorzitter van de Europese Centrale Bank een man van smarten is die voor ons lijdt. Angela Merkel die naar Ivanka Trump kijkt, lijkt zich af te vragen waar ze in 's hemelsnaam is beland. Je kunt die gezichten lezen."

Hilary, 2014, olieverf op linnen 40 x 30 cm

"Angela Merkel die naar Ivanka Trump kijkt, lijkt zich af te vragen waar ze in 's hemelsnaam is beland."

In de serie portretten in de Academische Club treft ze een aantal vrouwen van jong tot oud in hun onafhankelijke hoedanigheid. Je ziet dat ze keuzes maken om zichzelf te zijn, ook al worden die keuzes tegen hen gebruikt en kunnen die zelfs fataal zijn. Ze zijn vrijwel allemaal een beetje pijnlijk om naar te kijken, al is er op een bepaalde manier altijd een zelfbewuste, trotse aanwezigheid te bespeuren in hun door de tijd en atmosfeer aangetaste gedaante. Veelal heeft ze een foto als uitgangspunt genomen voor het schilderij, maar dat ze in staat is een zelfstandige kwaliteit aan het schilderij mee te geven bewijzen de twee portretten die ze maakte van mode-icoon Diana Vreeland. Ze verschillen erg qua uitvoering, al is dezelfde foto het uitgangspunt geweest. "Ik identificeer me met wie ik schilder en probeer niets verhullend te zijn. Het komt niet zo vaak voor dat de mensen die ik schilder zich zo in die portretten terug willen zien. Ik heb wel eens het verwijf gekregen, dat ik bij een echt zelfportret mezelf flatterus afbeeldt, maar dat ik anderen qua uiterlijk nietsontziend bejegen. Maar ik heb het gevoel dat nu juist die laatste schilderijen vooral zelfportretten zijn. Ik zie vooral mijzelf erin terug. Overigens schilder ik vaak mensen van wie ik niet weet wie het zijn. Mijn portret van de schrijfster Hillary Mantel maakte ik omdat het me opviel dat alles rond aan haar is, maar ik wist niet wie zij was."

In feite doet het er bij de portretten van Helma Pantus niet toe wie ze heeft geschilderd. Je kunt naar haar schilderijen kijken alsof de mensen zijn opgelost in de tijd. Ze hebben geen maatschappelijke betekenis meer, maar zijn in hun persoonlijkheid zo weergegeven dat het schrijnend is om ze zowel in hun menselijke kwetsbaarheid als kracht getroffen te zien.

www.helmapantus.nl

GERELATEERDE ARTIKELLEN

[← Terug naar overzicht](#)

